

DOPORUČENÝ POSTUP PRO DIAGNOSTIKU A LÉČBU EXACERBACE CHRONICKÉ OBSTRUKČNÍ PLICNÍ NEMOCI (CHOPN) [KAP. 1.2]

Sekce pro nemoci s bronchiální obstrukcí ČPFS

- Autoři: doc. MUDr. Jaromír Musil, Ph.D., MUDr. Libor Fila, Ph.D., prof. MUDr. Vítězslav Kolek, DrSc.

1.2 EXACERBACE CHOPN

Jaromír Musil, Libor Fila, Vítězslav Kolek

DEFINICE

Exacerpace CHOPN je akutní událost charakterizovaná zhoršením obtíží pacienta, které přesahuje denní kolísání a vede ke změně léčby.

Shrnutí principů léčby a příčin

- Exacerpace CHOPN mohou být vyvolány různými faktory. Nejčastější příčinou jsou respirační infekce.
- Cílem léčby exacerpace je minimalizovat negativní účinky a zabránit následným nežádoucím účinkům.
- Pro zahájení léčby jsou doporučována krátkodobě působící inhalační beta₂-mimetika (SABA) samotná nebo s přidáním anticholinergik.
- Po prodělání exacerpace by mělo být ihned zahájeno podávání dlouhodobě působících bronchodilatancí.
- Podání systémových kortikosteroidů (KS) může zmírnit obstrukci (FEV₁), zlepšit oxygenaci, urychlit uzdravení a zkrátit dobu hospitalizace. Doba podávání by neměla být delší než 5–7 dní.
- Antibiotika, pokud je jejich podávání indikováno, mohou urychlit uzdravení, snižují riziko časného relapsu, selhání léčby. Zkracují též dobu hospitalizace. Léčba by neměla trvat déle než 5–7 dní.
- Neinvazivní mechanická ventilace by měla být prvním způsobem ventilace použitým u pacientů s akutním respiračním selháním, kteří nemají absolutní kontraindikaci, protože zlepšuje výměnu plynů, snižuje námahu dýchacích svalů a nutnost intubace. Zkracuje dobu hospitalizace a zvyšuje přežití pacienta [1].

Klasifikace podle tíže

- lehká (léčená pouze SABA)
- středně těžká (léčená SABA + ATB a/nebo perorální KS)
- těžká (je nutná hospitalizace nebo návštěva urgentního příjmu), bývá spojena s akutním respiračním selháním

Je skutečností, že mnoho exacerbací je pacienty přehlédnuto, přestože ovlivní zdravotní stav [2]. Pacientům by měla být vysvětlována nutnost, aby v případě zhoršení vyhledali lékaře.

Příčiny exacerbací a jejich vliv na prognózu

Exacerpace jsou zapříčiněny především respirační virovou infekcí, nicméně bakteriální infekce a znečištění vzduchu jsou rovněž faktory, které mohou vyvolat nebo zhoršit exacerpaci [3]. Nejčastější příčinou virové infekce je rinovirus [3]. Exacerpace, které jsou vyvolány virovou infekcí, bývají častěji závažnější, déle trvající a častěji vyžadující hospitalizaci.

Exacerpace vede ke zvýšení tvorby sputa. Jestliže je purulentní, bývá zvýšené množství bakterií ve sputu [4]. Jsou důkazy prokazující zvýšený počet eozinofilů v bronších, plicích i krvi u velkého množství osob s CHOPN. Množství eozinofilů, neutrofilů a dalších zánětlivých buněk bývá též zvýšeno [5]. Přítomnost eozinofilů je spojena s vnímavostí k virovým infekcím [6]. Zdá se, že pacienti se zvýšeným počtem eozinofilů lépe reagují na podání KS [7]. Příznaky exacerpace většinou vymizí do 7–10 dní. U 20 % jedinců se jejich zdravotní stav ani do 8 týdnů nevrátí ke stavu před exacerbací [8]. Exacerpace též přispívá k progresi nemoci [9].

Někteří pacienti mají sklon k četným exacerbacím (definováno jako 2 nebo více exacerbací za rok). Tito jedinci mají horší kvalitu života než jedinci s méně exacerbacemi [10]. Pacienti s četnějšími exacerbacemi jsou zastoupeni ve všech stadiích nemoci.

Příčina zvýšené vnímavosti pacientů k obtížím je nejasná. Bylo zjištěno, že vnímání dušnosti je větší u osob s četnými exacerbacemi než u těch s méně častými [11]. Toto zjištění naznačuje, že pocit zhoršení dušnosti může přispět k vyvolání příznaků spíše než fyziologické nebo příčinné faktory. Významným předpovědním faktorem pro riziko vzniku exacerbací je i počet exacerbací v minulém roce [12]. Dalšími faktory zvyšujícími riziko exacerbací jsou závažnější stupeň emfyzému a zesílení bronchiální stěny [13] a přítomnost chronické bronchitidy [14].

Patofyziologie

- Exacerpace CHOPN je charakterizována zvýšením bronchiálního zánětu a edémem.
- Zesílení zánětu vede ke zhoršení obstrukce a k poruše výměny plynů. Zhoršení poruchy poměru ventilace/perfúze spolu se zvýšením spotřeby kyslíku má za následek hypoxickou vazokonstrikci. Zvyšuje se tak kardiální výdej i tlak v plicnici [15].
- Jiné nemoci (bronchopneumonie, plicní embolie, srdeční selhání) mohou napodobit nebo zhoršit exacerpaci.

Zhodnocení závažnosti

Zhodnocení závažnosti vychází ze znalosti anamnézy, zejména ze stadia CHOPN ve stabilním stavu, klinických známek tíže (tab. 1.3 a 1.4) a některých laboratorních testů, máme-li možnost je provést.

Ke zhodnocení závažnosti mohou být použita následující vyšetření:

- Pulzní oxymetrie – jednoduché neinvazivní vyšetření, které slouží k vyloučení, nebo naopak k vyslovení podezření na přítomnost respirační insuficience. Zjištění saturace hemoglobinu kyslíkem pod 90 % znamená, že je pravděpodobně respirační insuficience přítomna.
- Vyšetření krevních plynů v arteriální krvi by se mělo provést pro potvrzení respirační insuficience. Parciální tlak kyslíku (P_aO₂ < 8,0 kPa – 60 mmHg) bez hyperkapnie nebo s hyperkapnií (P_aCO₂ > 6,7 kPa – 50 mmHg) při dýchání vzduchu znamená respirační nedostatečnost. Zhodnocení acidobazické rovnováhy je nezbytné k rozhodnutí o zahájení umělé plicní ventilace [16].
- Skiagram hrudníku slouží k vyloučení jiných diagnóz.
- Spirometrie má být provedena, pokud je pacient schopen vyšetření. Důležité je porovnání hodnot s hodnotami měřenými ve stabilním stadiu. Dále je nutná k monitorování uzdravení pacienta.
- Elektrokardiogram může odhalit koexistující kardiální onemocnění.
- Vyšetření krevního obrazu může objevit polycytemii (hematokrit > 55 %), anemii nebo leukocytózu.
- Mikroskopické vyšetření sputa má význam pro rychlé posouzení kvalitního odběru sputa. Je nutná přítomnost neutrofilů a chybění plochých epitelů. Barvení podle Grama se používá na potvrzení nálezu bakterií, především pneumokoků.
- Kultivační vyšetření sputa kvantitativně je ukazatelem potřeby podat ATB při zmnožení bakterií od 10⁷ CFU/ml. Odběr sputa na bakteriologické vyšetření se obecně doporučuje, ale léčba se začíná empirickou volbou ATB.

- Sérologie – vyšetřování protilátek proti *Mycoplasma pneumoniae* a *Chlamydia pneumoniae* nemá velký význam. O vztahu k aktuální infekci lze uvažovat při vysoké hodnotě IgM a zvýšení C reaktivního proteinu (CRP).
- Odlišit pneumonii může CRP, není však spolehlivý v rozlišování virové a bakteriální infekce, je rychlým prediktorem průběhu.
- Prokalcitonin je specifický pro bakteriální infekci a může být použit k rozhodování o podání ATB [17]. Nicméně tento test je drahý a není běžně dostupný.
- Biochemické testy mohou odhalit abnormality koncentrace elektrolytů nebo hyperglykémii.

Příznaky exacerbace CHOPN

Klinická prezentace exacerbace CHOPN je heterogenní. U hospitalizovaných pacientů se doporučuje následující klasifikace [18]:

- Bez respiračního selhání:
Dechová frekvence 20–30/min, bez užití pomocných dýchacích svalů, beze změny vědomí, hypoxemie se zlepší při podání kyslíku (O_2) Venturiho maskou při respirační frakci O_2 ve vdechovaném vzduchu (FiO_2) 28–35 %, nezvýší se parciální tlak oxidu uhličitého ($PaCO_2$).
- Akutní respirační selhání – život neohrožující:
Dechová frekvence > 30/min, použití pomocných dýchacích svalů, beze změny vědomí, hypoxemie se zlepší při podání O_2 Venturiho maskou s FiO_2 25–30 %, $PaCO_2$ se zvýší proti počáteční hodnotě maximálně o 6–8 kPa.
- Akutní respirační selhání – život ohrožující:
Dechová frekvence > 30/min, použití pomocných dýchacích svalů, změny ve stavu vědomí, hypoxemie se nezlepší při podání O_2 Venturiho maskou s FiO_2 o více než 40 %, je přítomna hyperkapnie. $PaCO_2$ se zvýší proti bazální hodnotě o více než 8 kPa nebo je přítomna acidóza ($pH \leq 7,25$).
Prognóza pacientů, kteří byli hospitalizováni pro exacerbaci, je špatná. Pětileté přežití činí 50 % [19].
Faktory ovlivňující zkrácení přežití jsou vyšší věk, nízký body mass index (BMI), komorbidita (např. kardiovaskulární nemoci, rakovina plic), předchozí hospitalizace pro exacerbaci, klinická závažnost a potřeba dlouhodobé oxygenoterapie po propuštění [20–22].

Zásady léčby

Diagnostiku a zásady léčby ukazuje obrázek 1.8, postup při hospitalizaci je znázorněn na obrázku 1.9. Zásady léčby jsou uvedeny v tabulce 1.5.

Pro léčbu exacerbace se užívají běžně 3 skupiny léků – bronchodilatancia, KS a ATB.

Krátkodobě působící bronchodilatancia

- Přestože neexistují kontrolované studie, jsou preferována krátkodobě působící inhalační beta₂-mimetika, někdy i v kombinaci s krátkodobě působícími anticholinergiky [23].
- Zhodnocení způsobu podání léků inhalační cestou neprokázalo rozdíly v účincích mezi dozovanými bronchodilataciami (s použitím inhalačního nástavce nebo bez něj) a bronchodilataciami podávanými nebulizátorem [24], nicméně nebulizátor je vhodnější u pacientů s těžší exacerbací. Podání léků nebulizací vyžaduje minimální spolupráci pacienta. Kvůli riziku retence CO_2 je výhodnější použít ultrazvukový nebo vzduchem poháněný nebulizátor. Doporučuje se podání krátkodobě působícího bronchodilatancia, nejprve jeden vdech po hodině po dobu prvních 3 hodin, pak jeden vdech v intervalu 2–4 hodin.
- Intravenózně podané methylxantiny (teofylin nebo aminofylin) jsou považovány za léky 2. volby a mohou se použít u některých jedinců, u nichž je nedostatečná odpověď na podání krátkodobých bronchodilatačních léků. Nicméně nežádoucí účinky methylxantinů jsou významné a jejich bronchodilatační účinek je malý [19].

Kortikosteroidy

- Systémově podané kortikosteroidy u pacientů s exacerbací CHOPN zkracují čas do uzdravení, zlepšují plicní funkce (FEV₁) a zmírňují hypoxemii [26], snižují riziko časného relapsu i selhání léčby. Podání kortikosteroidů zkracuje délku hospitalizace.
- Doporučuje se denní dávka 40 mg prednisonu po dobu 5 dní [27].
- Léčba perorálním prednisonem je stejně účinná jako podání intravenózní [28]. Alternativou u některých pacientů k podání systémových KS je podání nebulizovaného budesonidu. Je stejně účinný jako intravenózně podaný methylprednisolon [28]. Účinnost KS je přímo úměrná počtu eozinofilů v periferní krvi [7].

Antibiotika

- Antibiotika jsou indikována při přítomnosti purulence sputa, zvýšené dušnosti a zvýšení produkce sputa [30, 31]. Racionální je i podání ATB při přítomnosti purulence a jednoho dalšího příznaku, méně jednoznačné je již podání ATB při přítomnosti pouhé purulence sputa [31,32].
- Další skupinou profitující z podání ATB jsou pacienti vyžadující mechanickou ventilaci (invazivní i neinvazivní).
- Léčba začíná empirickou volbou ATB (tab. 1.6) [33]. Při neúčinnosti léčby by měla být provedena kultivace sputa a stanovena citlivost na ATB, ta pak zvolíme podle citlivosti.
- U nekomplikovaných exacerbací se doporučuje podávat ATB 5–10 dní, většinou stačí perorální podání, s výjimkou těžkých exacerbací a u mechanicky ventilovaných pacientů. Ke klinickému zlepšení dochází v průměru za 3–4 dny, k vymizení příznaků během 7–8 dní [35, 36]. Účinek ATB mohou potencovat moderní mukolytika (N-acetylcystein, erdostein, carbostein).
- Inhalační ATB se stále více prosazují, i když se k nim některá doporučení ve vztahu k CHOPN staví rezervovaně. Podávání může být efektivní zvláště při přítomnosti bronchiektazií [39].
- Profylaktické podávání ATB není doporučováno jednoznačně. Podle posledních studií lze profylakticky podávat azitromycin 250 mg denně nebo moxifloxacin v dávce 400 mg p.o./den v pulzech vždy 5 dní každých 8 týdnů v zimním období [36, 37]. Bylo zjištěno významné snížení výskytu exacerbací, zvláště u osob s příznaky bronchitidy a častými exacerbacemi. Varovný byl nárůst rezistentních kmenů po podání azitromycinu.

Oxygenoterapie

- Cílem kyslíkové léčby je zlepšení oxygenace s cílovou saturací 88–92 %.
- K podávání kyslíku využíváme nosní hroty („kyslíkové brýle“) s průtokem 0,5–4 l/min (1 l/min zvyšuje F_{iO_2} asi o 3–4 %, např. průtok 2 l/min odpovídá F_{iO_2} asi 0,28 a 4 l/min asi 0,35). Přesnější, ale pacienty někdy hůře tolerované, je podání kyslíku Venturiho maskou s F_{iO_2} 0,28–0,98.
- Po zahájení oxygenoterapie či po navýšení průtoku kyslíku je třeba za 30–60 min provést kontrolu arteriálních krevních plynů k posouzení dostatečné oxygenace a vyloučení rizika retence CO_2 .
- V případě, že nelze dosáhnout adekvátní oxygenace bez vzestupu p_aCO_2 , je indikována mechanická ventilační podpora [39, 40].

Vysokoprůtoková kyslíková léčba nosní kanylou

- Může být alternativou standardního podávání kyslíku nebo i neinvazivní ventilace u pacientů s hypoxemickým respiračním selháním. Některé studie ukazují, že tato metoda snižuje nutnost ventilace i mortalitu [41]. Nicméně k posouzení účinnosti této léčby je třeba více multicentrických randomizovaných studií [1].

Ventilační podpora

Někteří pacienti vyžadují akutní hospitalizaci na JIP. Ventilační podpora může být prováděna neinvazivně (obličejovou maskou) nebo invazivně (orotracheální intubací nebo tracheostomií).

Neinvazivní mechanická ventilace

- Preferovaným způsobem mechanické ventilační poruchy u jedinců s exacerbací CHOPN.
- Neinvazivní mechanická ventilace (NIV) zlepšuje oxygenaci, zmírňuje respirační acidózu, zvyšuje pH, snižuje PaCO₂. NIV rovněž snižuje dechovou frekvenci, práci dechových svalů a pocit dušnosti. Rovněž snižuje počet intubací a zkracuje délku hospitalizací [1].
- Úspěšnost NIV se udává mezi 80 a 85 % [42], indikace a kontraindikace NIV jsou uvedeny v tabulce 1.7.
- Neinvazivní mechanickou ventilaci provádíme běžně přístroji typu BiPAP (dvojúrovňová ventilace pozitivním tlakem), ke kterému připojujeme pacienta nosní či obličejovou maskou, event. obličejovým štítem.
- Nastavení ventilátoru závisí na stupni hypoxemie, hyperkapnie a toleranci pacienta, obvyklé hodnoty představují IPAP 12–20 cmH₂O, EPAP 4–8 cmH₂O a F_IO₂ 0,28–0,40.
- Jestliže se stav pacienta při trvání NIV 4 hodiny zlepší, může být NIV ukončena bez nutnosti odvykání [43].

Invazivní mechanická ventilace

- Invazivní mechanická ventilace (IMV) je u jedinců s exacerbací CHOPN zahajována přísně individuálně, indikace a kontraindikace jsou uvedeny v tabulce 1.8.
- Rozhodování je ovlivněno reverzibilitou stavu, pacientovým přáním a dostupností této léčebné metody.
- Mortalita pacientů s exacerbací CHOPN na IMV je vysoká – 17–49 %.
- Odvykání od ventilátoru je obtížné, u části pacientů selhává (zejména při nízké svalové síle a vytrvalosti). Odvykání může být usnadněno aplikací NIV po extubaci či provedením tracheostomie.
- V případě indikace IMV je pacient uveden do celkové anestezie nebo analgosedace a je připojen k ventilátoru pomocí orotracheální, event. tracheostomické kanyly. Přednost je dávana tlakově limitovaným režimům (protektivní ventilace).
- Příklad iniciačního nastavení ventilátoru: dechová frekvence 10–12/min, dechový objem 7–8 ml/kg ideální tělesné hmotnosti, poměr inspirium/expirium 1 : 3–4 (T_I 1,2–1,5 s), PEEP 3–5 cmH₂O a F_IO₂ 0,40–0,60 (k udržení saturace 90–95 %).
- Minutovou ventilaci upravujeme s ohledem na p_aCO₂ a pH (nutno udržet pH > 7,20 – koncept permissivní hyperkapnie).
- PEEP korigujeme s ohledem na intrinsic PEEP (na asi 50 % hodnoty intrinsic PEEP změřené při nulovém externím PEEP) ke snížení dechové práce a zlepšení homogenity distribuce ventilace. Vysoké hodnoty externího PEEP a minutové ventilace spolu s nízkým poměrem inspirium/expirium zvyšují riziko progresse dynamické hyperinflace, barotraumat a oběhové nestability.

Propuštění a sledování pacientů

- Kritéria pro ukončení hospitalizace nejsou jasná [1]. Pacient by měl být edukován, měla by být optimalizována léčba a prováděna časná rehabilitace. Chybí ale důkazy, že by tato opatření vedla ke snížení počtu rehospitalizací a mortality [44].
- Po propuštění by měla být do 1 měsíce provedena kontrola, při které mají být zhodnoceny obtíže pacienta, provedena spirometrie a zhodnocena prognóza s použitím skórovacího systému BODE. Dále by měla být zhodnocena léčba, včetně potřeby dlouhodobého podávání kyslíku.

LITERATURA

1. Global strategy for the diagnosis, management and prevention of Chronic obstructive pulmonary disease 2019. www.goldcopd.com
2. Vijayasaratha J, Stockley RA. Reported and unreported exacerbation of COPD: analysis by diary cards. *Chest*. 2008;133(1):34–41.
3. Woodhead M, Blasi F, Ewing S, et al. Guidelines for the management of adult lower respiratory tract infections. *Eur Respir J*. 2005;26(6):1138–80.
4. Anthonisen NR, Manfreda J, Warren CP, et al. Antibiotic therapy in exacerbations of chronic obstructive pulmonary disease. *Ann Intern Med*. 1987;106(2):196–204.
5. Bafadhel M, McKenna S, Terry S, et al. Acute exacerbations of chronic obstructive pulmonary disease: identification of biologic clusters and their biomarkers. *Am J Respir Crit Care Med*. 2011;184(6):662–71.
6. Papi A, Bellettato CM, Braccioni F, et al. Infections and airway inflammation in chronic obstructive pulmonary disease severe exacerbations. *Am J Respir Crit Care Med*. 2006;173(10):1114–21.
7. Bafadhel M, McKenna S, Terry S, et al. Blood eosinophils to direct corticosteroids treatment of exacerbations of chronic obstructive pulmonary disease: a randomized placebo-controlled trial. *Am J Respir Crit Care Med*. 2012;186(1):48–55.
8. Seemungal TA, Donaldson GC, Bhowmik A, et al. Time course and recovery of exacerbation in patients with chronic obstructive pulmonary disease. *Am J Respir Crit Care Med*. 2000;161(5):1608–13.
9. Donaldson GC, Law M, Kowlessar B, et al. Impact of Prolonged Exacerbation Recovery in Chronic Obstructive Pulmonary Disease. *Am J Respir Crit Care Med*. 2015;192(8):943–50.
10. Seemungal TA, Donaldson GC, Paul EA, et al. Effects of exacerbation on quality of life in patients with chronic obstructive pulmonary disease. *Am J Respir Crit Care Med*. 1998;157(5 Pt 1):1418–22.
11. Scioscia G, Blanco I, Arismendi E, et al. Different dyspnea perception in COPD with frequent and infrequent exacerbation. *Thorax*. 2017;72(2):117–21.
12. Hurst JR, Vestbo J, Anzueto A, et al. Susceptibility to exacerbation in chronic obstructive pulmonary disease. *N Engl J Med*. 2010;363(12):1128–38.
13. Han MK, Kazerooni EA, Lynch DA, et al. Chronic obstructive pulmonary disease exacerbations on the COPD Gene study: associated radiologic phenotypes. *Radiology*. 2011;261(1):274–82.
14. Kim V, Han MK, Vance GB, et al. The chronic bronchitis phenotype of COPD: analysis of the COPD Gene study. *Chest*. 2011;140(3):626–33.
15. Barbera JA, Roca J, Ferrer A, et al. Mechanisms of worsening gas exchange during acute exacerbations of chronic obstructive pulmonary disease. *Eur Respir J*. 1997;10(6):1285–91.
16. Bach PB, Brown C, Gelfand SE, et al. Management of acute exacerbations of chronic obstructive pulmonary disease: a summary and appraisal of published evidence. *Ann Intern Med*. 2001;134(1):600–20.
17. Chris-Crain M, Jaccard-Stolz D, Bingisser R, et al. Effect of procalcitonin – guided treatment on antibiotic use and outcome in lower respiratory tract infections: cluster-randomised, single-blinded intervention trial. *Lancet*. 2004;363(9409):600–7.
18. Celli BR, Barnes PJ. Exacerbation of chronic obstructive pulmonary disease. *Eur Respir J*. 2011;29(6):1224–38.
19. Hoogendoorn M, Hoogenveen RT, Rutter-van Molken MP, et al. Case fatality of COPD exacerbations: a meta-analysis and statistical modelling approach. *Eur Respir J*. 2011;37(3):508–15.
20. Piquet J, Chavaillon JM, David P, et al. High-risk patients following hospitalization for acute exacerbation of COPD. *Eur Respir J*. 2013;42(4):946–55.
21. Singanayagam A, Schembri S, Chalmers JD. Predictors of mortality in hospitalized adults with acute exacerbation of chronic obstructive pulmonary disease. *Ann Am Thor Soc*. 2013;10(2):81–9.
22. Guo Y, Zhang T, Wang Z, et al. Body mass index and mortality in chronic obstructive pulmonary disease: A dose response meta-analysis. *Med Balt*. 2016;95(28):e4225.
23. Tashkin DP, Celli B, Senn S, et al. A 4-year of tiotropium in chronic obstructive pulmonary disease. *Pulmonary Dis*. 2008;359(15):1543–54.
24. Turner MO, Patel A, Ginsburg S, et al. Bronchodilator delivery in acute airflow obstruction: A Meta-analysis. *Arch Intern Med*. 1997;157(15):1736–44.

25. Barbera JA, Reyes A, Roca J, et al. Effect of intravenously administered aminophylline on ventilation/perfusion inequality during recovery from exacerbations of chronic obstructive pulmonary disease. *Am Rev Respir Dis.* 1992;145(6):1328–33.
26. Davies L, Angus RM, Calverley P. Oral corticosteroids in patients admitted to hospital with exacerbation of chronic obstructive pulmonary disease: a prospective randomised controlled trial. *Lancet.* 1999;354(9177):456–60.
27. Leuppi JD, Schuetz P, Bingisser R, et al. Short-term vs. conventional glucocorticoid therapy in acute exacerbations of chronic obstructive pulmonary disease: the REDUCE randomized clinical trial. *JAMA.* 2013;309(21):2223–31.
28. de Jong YP, Uil SM, Grotjohan HP, et al. Oral or IV prednisolone in the treatment of COPD exacerbations: a randomized, controlled, double-blind study. *Chest.* 2007;132(6):1741–7.
29. Ding Z, Liu Y. A randomized, controlled multicentric study of inhaled budesonide and intravenous methylprednisolone in the treatment of acute exacerbation of chronic obstructive pulmonary disease. *Respir Med.* 2016;121:39–47.
30. Anthonisen NR, Manfreda J, Warren CP, et al. Antibiotic Therapy in Exacerbations of Chronic Obstructive Pulmonary Disease. *Ann Intern Med.* 1987;106(2):196–204.
31. Miravittles M. Exacerbation of chronic obstructive pulmonary disease: when are bacteria important. *Eur Respir J.* 2002;36:9–19.
32. Sethi S, Maloney J, Grove L, et al. Airway inflammation and bronchial bacterial colonization in chronic obstructive pulmonary disease. *Am J Respir Crit Care Med.* 2006;173(9):991–8.
33. Quon BS, Gan WQ, Sin DD. Contemporary management of acute exacerbation of COPD: a systematic review and metaanalysis. *Chest.* 2008;133(3):755–66.
34. Blasi F, Damato S, Cosentini R, et al. Chlamydia pneumoniae and chronic bronchitis: association with severity and bacterial clearance following treatment. *Thorax.* 2002;57(8):672–6.
35. Miravittles M, Anzueto A, Ewig S, et al. Characterisation of exacerbations of chronic bronchitis and COPD in Europe: the GIANT study. *Thorax.* 2009;3(6):267–77.
36. Wilson R, Anzueto A, Miravittles M, et al. Moxifloxacin versus amoxicillin/clavulanic acid in outpatient acute exacerbations of COPD: MAESTRAL results. *Eur Respir J.* 2012;40(2):17–27.
37. Albert RK, Connett J, Bailey WC, et al. Azithromycin for prevention of exacerbations of COPD. *N Engl J Med.* 2011;365(8):689–98.
38. Sethi S, Jones PW, Theron MS, et al. Pulsed moxifloxacin for the prevention of exacerbations of chronic obstructive pulmonary disease: a randomized controlled trial. *Respir Res.* 2010;11:10.
39. Bach PB, Brown C, Gelfand SE, et al. Management of acute exacerbations of chronic obstructive pulmonary disease: a summary and appraisal of published evidence. *Ann Intern Med.* 2001;134(1):600–20.
40. Austin MA, Wills KE, Blizzard L, et al. Effect of high flow oxygen on mortality in chronic obstructive pulmonary disease patients in prehospital setting: randomised controlled trial. *BMJ.* 2010;341:c5462.
41. Frat JP, Corduroy R, Marjanovic N, et al. High-flow nasal oxygen therapy and noninvasive ventilation in the management of acute hypoxemic respiratory failure. *Ann Transl Med.* 2017;5(14):297.
42. Chandra D, Stamm JA, Taylor B, et al. Outcomes of noninvasive ventilation for acute exacerbations of chronic obstructive pulmonary disease in the United States, 1998–2008. *Am J Respir Crit Care Med.* 2012;185(2):152–9.
43. Sellares J, Ferrer M, Anton A, et al. Discontinuing noninvasive ventilation in severe chronic obstructive pulmonary exacerbations: a randomised controlled trial. *Eur Respir J.* 2017;50:1.
44. Singh G, Zhang W, Kuo YF, et al. Association of Psychological Disorders With 30-Day Readmission Rates in Patients With COPD. *Chest.* 2016;149(4):905–15.
45. Puhan MA, Garcia-Aymerich J, Frey M, et al. Expansion of the prognostic assessment of patients with chronic obstructive pulmonary disease: the updated BODE index and the ADO index. *Lancet.* 2009;374(9691):704–11.

TABULKY A OBRÁZKY

■ Tabulka 1.3 Zhodnocení závažnosti exacerbace CHOPN podle anamnézy

- Stadium CHOPN ve stabilním stavu
- Celková doba zhoršení nebo nové příznaky
- Komorbidity
- Současná léčba
- Předchozí léčba s použitím umělé plicní ventilace

■ Tabulka 1.4 Zhodnocení závažnosti exacerbace podle příznaků

- Zapojení pomocných dýchacích svalů
- Paradoxní pohyby hrudní stěny
- Zhoršení nebo vznik centrální cyanózy
- Hemodynamická nestabilita
- Alterace stavu vědomí

■ Tabulka 1.5 Zásady léčby

- Krátkodobě působí inhalačně podávaná beta₂-mimetika samotná nebo s přidáním krátkodobě působících anticholinergik jsou doporučovány pro zahájení léčby akutní exacerbace CHOPN
- Systémově podané KS mohou zmírnit obstrukci (FEV₁), zlepšit oxygenaci a zkrátit čas do údravy; délka trvání podávání by neměla být delší než 5–7 dní
- Antibiotika, pokud jsou indikována, mohou zkrátit čas do údravy, snížit riziko časného relapsu, selhání léčby a zkrátit dobu hospitalizace
- Methylxantiny se obecně nedoporučují, ale lze je podat při uvážení předchozí medikace. Je vhodné kontrolovat koncentraci teofylinu v séru. Není rozhodující, jestli je terapeutické koncentrace dosaženo perorálním nebo intravenózním podáním.
- Neinvazivní mechanická ventilace by měla být prvním způsobem ventilace u pacientů s akutním respiračním selháním, kteří nemají absolutní kontraindikaci, neboť se zlepší výměna plynů, sníží se dechová práce a potřeba intubace, zkrátí se doba hospitalizace a zvyšuje se přežití

■ Tabulka 1.6 Volba antibiotika podle tíže exacerbace (modifikováno podle GOLD 2013)

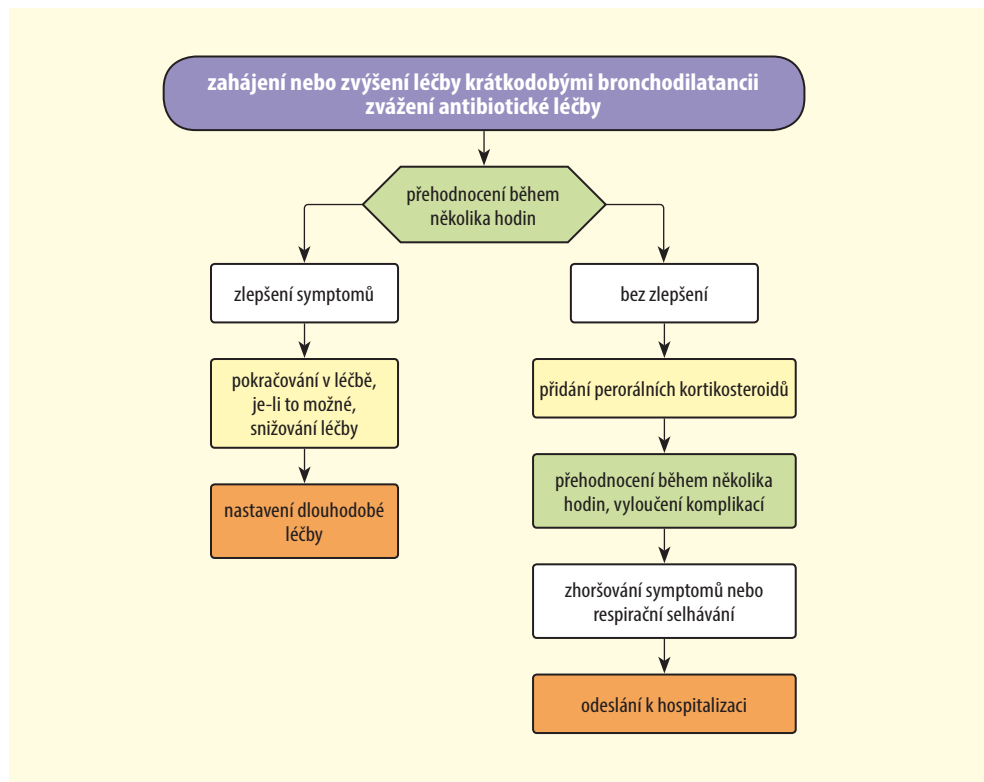
Tíže exacerbace	Antibiotikum
lehká exacerbace/ ambulantní léčba	aminopeniciliny (amoxicilin), aminopeniciliny/inhibitory beta-laktamáz (amoxicilin/klavulanát), tetracykliny (doxycyklin), makrolidy (klaritromycin, azitromycin)
těžší exacerbace/ hospitalizace	aminopeniciliny/inhibitory beta-laktamáz, cefalosporiny II. a III. generace (cefprozil, cefuroxim axetil, cefuroxim proxetil, ceftriaxon, ceftazidim, cefotaxim), respirační fluorochinolony (levofloxacin, moxifloxacin)
exacerbace s rizikem <i>Pseudomonas aeruginosa</i>	fluorochinolony (ciprofloxacin, ofloxacin, levofloxacin) jiná protipseudomonádová antibiotika

■ **Tabulka 1.7** Indikace a kontraindikace NIV u exacerbace CHOPN

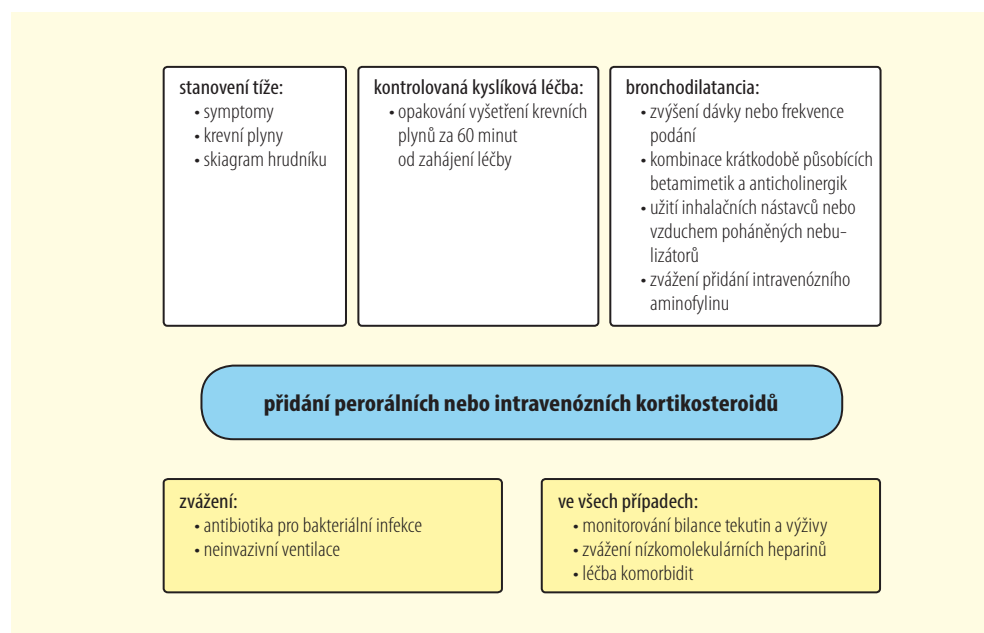
Indikace NIV	Kontraindikace NIV
<ul style="list-style-type: none"> • těžká dušnost se známkami únavy dýchacích svalů a/nebo zvýšené dechové práce (zapojení pomocných dýchacích svalů, retrakce mezižebří, paradoxní dýchání), dechová frekvence obvykle 25–35/min • hyperkapnie s acidemií, pH arteriální krve obvykle 7,25–7,35 (při pH 7,20–7,25 stoupá riziko selhání NIV) 	<ul style="list-style-type: none"> • zhoršený stav vědomí, nespolupracující pacient • zástava dýchání či oběhu, hemodynamická nestabilita • vysoké riziko aspirace, neschopnost udržet toaletu dýchacích cest • kraniofaciální traumata, extrémní obezita (> 200 % ideální tělesné hmotnosti)

■ **Tabulka 1.8** Indikace a kontraindikace IMV u exacerbace CHOPN

Indikace IMV	Kontraindikace IMV
<ul style="list-style-type: none"> • těžká dušnost se známkami únavy dýchacích svalů a/nebo zvýšené dechové práce (zapojení pomocných dýchacích svalů, retrakce mezižebří, paradoxní dýchání), dechová frekvence obvykle > 35/min • hypoxemie nekorigovatelná oxygenoterapií • hyperkapnie s acidemií, pH arteriální krve obvykle < 7,25 • netolerování, neúspěch či kontraindikace NIV 	<ul style="list-style-type: none"> • terminální stadium CHOPN či jiné neléčitelné nemoci • věk > 75 let, upoutání na lůžko, bez sociálního zázemí • předem vyslovený nesouhlas pacienta s IMV

Obr. 1.8 Doporučený postup pro diagnostiku a léčbu v ambulanci

Obr. 1.9 Doporučený postup pro diagnostiku a léčbu v nemocnici